

ПЫТАННІ НАВУКОВАГА ЗАБЕСПЯЧЭННЯ АГРАПРАМЫСЛОВАГА КОМПЛЕКСУ

Падводзячы вынікі папярэдніх выступленняў на гадавым сходзе ААН Рэспублікі Беларусь, увогуле трэба адзначыць, што і Прэзідыум акадэміі і яе галіновыя аддзяленні прарабілі значную навукова-арганізацыйную работу, праводзіцца перабудова НДР і фарміруецца навукова-тэхнічная палітыка АПК ва ўмовах рыначнай эканомікі. І тым не менш у ААН і НДУ ёсць рэзервы па ўзмацненні ўплыву на НТП у АПК і павышэнні ролі ў адраджэнні беларускай вёскі. Яны заключаюцца ў наступным.

1. Неабходна вызначыць прыярытэты і хутчэй перабудаваць навуку на вырашэнне тых праблем, якія ўзніклі, узнікаюць і будуць узнікаць у новых умовах гаспадарання.

2. У сучасных умовах трэба ўзяць на ўзбраенне трыяду: сучасны моцны НДІ — сучасная моцная акадэмія — высокаразвітая сучасная аграпрамысловая вытворчасць — гэта звёны аднаго ланцуга НТП. Відць, неабходна перагледзець спецыялізацыю некаторых інстытутаў, выключыць дубліраванне, забяспечыць комплекснасць вырашаемых імі задач.

3. Неабходна забяспечыць комплекснасць планавання НДР, планы павінны быць скразнымі і зацвярджацца своечасова. У нас пакуль планаванне на год і шмат якія распрацоўкі застаюцца без увагі. Былы УНДІТІМЖ, напрыклад, каардынаваў работы каля 30 НДУ, планы былі комплексныя, на наступны год яны зацвярджаліся ў снежні папярэдняга года. Пазней гэта не дапускалася.

4. Павінны быць належная каардынацыя, узаемадзеянне, комплекснасць і больш цесныя сувязі ў рабоце з Галоўным упраўленнем тэхнічнага прагрэсу па распрацоўцы і ўкараненні дасягненняў навукі ў вытворчасць. НТП адзіны і непадзельны, ад ідэі да пастаноўкі тэхнікі на вытворчасць.

5. У выкананні рэспубліканскай навукова-тэхнічнай праграмы «Агра-комплекс» трэба паўней выкарыстоўваць патэнцыял навукі ВДУ, дзе працуюць каля паловы дактароў і кандыдатаў навук з усяго саставу аграрнай навукі. Мы, напрыклад, узмацнілі сувязі з факультэтам электрыфікацыі БАТУ: у выкананні НДР будуць удзельнічаць спецыялісты БАТУ, яны з'яўляюцца членамі нашага Вучонага савета, аказваюць дапамогу ў павышэнні кваліфікацыі нашых супрацоўнікаў. Нашы спецыялісты чытаюць лекцыі для студэнтаў і спецыялістаў ФПК БАТУ.

6. Нам патрэбныя больш цесныя інтэграцыйныя сувязі і супрацоўніцтва як з бліжнім, так і з далнім замежжам. Мастацтва з'яўляецца нацыянальным, а навука — інтэрнацыянальная. Навуковыя праблемы сумесна вырашаюцца больш эфектыўна.

7. У павышэнні эфектыўнасці НДР трэба ўзмацніць ролю і значэнне грамадскіх фарміраванняў ААН Рэспублікі Беларусь (секцый, каардынацыйнага савета і г. д.). Гэта асабліва датычыцца секцый, у саставе якіх, як правіла, высокакваліфікаваныя навукоўцы і спецыялісты-прафесіяналы, і яны павінны стаць галоўным мазгавым цэнтрам, штабам НТП у галінах, іх экспертнае заключэнне павінна быць вызначальным пры распрацоўцы праграм і планаў НДР, тэмаў дысертацыйных прац.

8. Неабходна больш сур'ёзна падумаць пра кадры, пра навуковую змену. Навуковыя кадры — надзея навукі. Праведзеная ў 1993 г. сустрэча «Фарміраванне навукоўца XXI стагоддзя» — цікавая і патрэбная. Зараз неабходныя канкрэтныя праграма і сістэма мер па яе рэалізацыі.

Асаблівай увагі заслугоўваюць фарміраванне і развіццё навукова-тэхнічнай палітыкі ў адной з самых актуальных галін — у галіне энергазабеспячэння АПК у сучасных умовах. Адзін з амерыканскіх прэзідэнтаў

сказаў: «Тая краіна, якая будзе мець зерне і энергію, будзе кіраваць светам».

АПК Рэспублікі Беларусь з'яўляецца буйным спажывцом энерга-рэсурсаў, дзе ў цяперашні час на тэхналагічныя і бытавыя патрэбы выкарыстоўваецца каля 3 млн т вадкага паліва і 9 млрд кВт·гадз электраэнергіі, звыш 4 млн т умоўнага кацельна-пячнага паліва. У бліжэйшыя 10 гадоў энергавыдаткі ў сельскай гаспадарцы павялічацца ў 1,3—1,5 раза, аднак ужо цяпер у сельскай гаспадарцы рэспублікі адчуваецца дэфіцыт паліва (да 20%), электраэнергіі (больш чым 20%) і іншых энерганосьбітаў. Пры гэтым трэба адзначыць нізкую надзейнасць электразабеспячэння сельскагаспадарчых спажывцоў і існуючае недавальняючае энергатэхнічнае забеспячэнне сельскагаспадарчай вытворчасці. Электраўзброенасць працы, напрыклад, у 2—3 разы ніжэй, чым у Прыбалтыйскіх рэспубліках, а энергаспажыванне ў АПК Рэспублікі Беларусь вышэй у 1,5 раза ў параўнанні з краінамі Балтыі, разам узятымі, энергаёмістасць сельскагаспадарчай прадукцыі ў 3—5 разоў вышэй, а фонда- і энергаўзброенасць у шмат разоў ніжэй, чым у развітых замежных краінах.

Энергетычны крызіс яшчэ больш пагаршае існуючае становішча. Усё гэта прыводзіць да вялікіх страт нацыянальнага даходу. Прычын тут шмат, пра якія я неаднаразова гаварыў на працягу 30 гадоў працы ў энергетыцы. Асноўная з іх — недаацэнка ролі энергетыкі і электрыфікацыі ў развіцці народнай гаспадаркі, фінансаванне НДР па астаткаваму прынцыпу. Даследаванні ў галіне энергетыкі і электрыфікацыі выконваліся асобнымі невялікімі калектывамі. У цывілізаваных краінах свету энергетыка атрымлівае прыярытэтныя адносіны, развіваецца хуткімі тэмпамі, паколькі ад яе ў асноўным залежыць стан эканомікі і ўзровень жыцця народа. У апошні час гэта зразумелі і ў нашай рэспубліцы.

У рэалізацыі дзяржаўнай праграмы адраджэння беларускай вёскі вельмі важнае значэнне адводзіцца паляпшэнню энергазабеспячэння насельніцтва ў сельскай мясцовасці, надзейнаму забеспячэнню электраэнергіяй АПК, развіццю электрыфікацыі індыўдуальных (сялянскіх, фермерскіх) гаспадарак. У сувязі з гэтым неабходна распрацаваць навуковыя асновы перспектывага развіцця энергетыкі і электрыфікацыі АПК, новыя метады і аптымальныя сістэмы надзейнага энергазабеспячэння вытворчасці прадукцыі і побыту сельскага насельніцтва. Перша-ступенную ўвагу неабходна надаваць спосабам і прыёмам эфектывага выкарыстання розных відаў энергіі пры вытворчасці і перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі, а таксама распрацоўцы АСК тэхналагічнымі працэсамі. Асабліва трэба падкрэсліць перспектывнасць распрацоўкі і ўкаранення новых электратэхналогій у сельскагаспадарчай вытворчасці і побыту сельскага насельніцтва, у тым ліку пры распрацоўцы і захаванні сельскагаспадарчай прадукцыі (ЗВЧ-энергіі, магнітнага поля, ультрагуку). Напрыклад, ЗВЧ-энергія — для апрацоўкі і сушкі сельгаспрадуктаў, лячэння захворвання мастытам жывёлы. У апошні час адкрыты новыя магчымасці электрычнага поля — вывядзенне радыенуклідаў з навакольнага асяроддзя.

Неабходна распрацаваць новыя энергарэсурсазберагальныя тэхналогіі і эканамічны механізм кіравання энергазберажэннем ва ўмовах рыначных адносін. Адзначаныя праблемы пакладзены ў аснову распрацаванай намі ў адпаведнасці з рашэннем Прэзідыума ААН Рэспублікі Беларусь рэспубліканскай навукова-тэхнічнай праграмы па развіцці энергетыкі і электрыфікацыі АПК на перыяд да 2010 г.

Вырашэнне пастаўленых задач ускладзена ў адпаведнасці з прыпяттай Пастановай СМ Рэспублікі Беларусь (№ 627 ад 17.09.93 г.) на нанава ствараемы БелНДІаграэнерга. Лічым, што дадзеная пастанова на аснове нашай прапановы, падтрыманай кіраўніцтвам МСГІХ і ААН Рэспублікі Беларусь, правільная і вельмі своєчасовая. Узнікла жыццёвая неабходнасць канцэнтрацыі сіл навукоўцаў і канструктараў для ажыц-

цяўлення навуковага забеспячэння паліўна-энергетычнага комплексу ў выглядзе галаўнога інстытута па вырашэнні актуальных праблем энергетыкі і электрыфікацыі АПК.

Былы УНДІТІМЖ, на базе якога ствараецца БелНДІаграэнерга, мае пэўны навуковы патэнцыял (колькасць навуковых супрацоўнікаў складае каля 90 чалавек), у яго састаў уваходзяць канструктарскае падраздзяленне і два заводы. Ёсць адпаведны пакет тэарэтычных і прыкладных распрацовак у галіне электратэхнічнага забеспячэння сельскагаспадарчай вытворчасці, комплекснага павышэння надзейнасці электраўстановак і эфектыўнасці выкарыстання электраэнергіі ў сельскай гаспадарцы. У цяперашні час распачаты даследаванні па распрацоўцы энергарэсурсазберагальных тэхналагічных і тэхнічных сродкаў у аграпрамысловай вытворчасці. Сумесна з іншымі НДУ распрацавана праграма энергазабеспячэння ў АПК Рэспублікі Беларусь да 2000 г.

Але гэта толькі мінімальны старты патэнцыял, для вырашэння існуючых задач вельмі неабходны карэнная арганізацыйная і структурная перабудова, умацаванне інстытута неабходнымі навуковымі кадрамі, стварэнне сучаснай навукова-вытворчай базы.

Асабліва трэба падкрэсліць неабходнасць умацавання новага інстытута кадрамі ў сувязі з тым, што сёння ў інстытуце ёсць не больш чым 10 электрыкаў, амаль няма спецыялістаў па цеплатэхніцы і аўтаматызацыі. Вядома, што энергетыка і электрыфікацыя — гэта асобая складаная галіна навукі і народнай гаспадаркі і вырашаць яе праблемы павінны спецыялісты-прафесіяналы.

БелНДІаграэнерга — самы малады НДІ ў саставе ААН Рэспублікі Беларусь і яму як толькі што створанаму інстытуту вельмі неабходны ўвага і клопатлівыя адносіны. У станаўленні новага інстытута вельмі шмат складаных праблем. У вырашэнні гэтых пытанняў неабходна дапамога Акадэміі аграрных навук, ад прынцыповай і правільнай пазіцыі якой у асноўным залежыць, ці будзе існаваць інстытут і ці апраўдае ўскладзеныя на яго надзеі.